СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

РІК XLVI. Ч. 211. Джерзі Сіті, Н. Дж., понеділок, 12-го вересня 1938. No. 211. Jersey City, N. J., Monday, September 12, 1938. VOL. XLVI.

ТРИ ЦЕНТИ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ. ПЯТЬ ЦЕНТІВ ЗА ГРАНИЦЕЮ ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ АМЕРИКИ. Тел. „Свободи": BErgen 4-0237. — Тел. У. Н. Союзу: BErgen 4-1016. 4-0807. THREE CENTS IN THE UNITED STATES OF AMERICA. FIVE CENTS ELSEWHERE.

"АМЕРИКА НЕ МАЄ СОЮЗУ В ЕВРОПІ"

ГАЙД ПАРК (Ню Йорк). — Підчас звичайної тижневої конференції президента Рузвелта з представниками преси президент, запитаний ґазетярами про відношення американського уряду до европейських держав, заявив, що Злучені Держави не мають союзу з ніякою европейською державою того роду, щоб Злучені Держави були зобовязані на випадок війни поступати в цей або інший спосіб.

На дальші специфічні запити ґазетярів, якої політики держиться уряд щодо ріжних держав Европи, президент відмовився дати ближчі вияснення. На виразний запит, чи Америка обіцяла на випадок війни станути по стороні Франції, президент відповів, що цю чутку, немовби таку заяву дав американський амбасадор у Парижі, Булит, заперечив уже самий Булит і американська амбасада в Парижі.

Президент критикував ті ґазети, що представляли справу так, начеб уряд поволі втягав Злучені Держави у війну, що назріває в Европі. Президент підкреслив, що його виступ проти нарушування людських прав дикдаторськими урядами не можна вважати бажанням вмішувати край у війну.

УРЯД ЗБІЛЬШУЄ ВИДАТКИ НА ОБОРОНУ.

ВАШИНГТОН. — Департамент війни роздав перший раз від світової війни замовлення приватним підприємствам на доставу ріжної зброї. Замовлення дістали 15 підприємств. Замовлено передовсім перціжні засоби оборони проти повітряного нападу. Загальна сума замовлень виносить 7 міліонів 282 тисячі долярів.

СПОДІВАЮТЬСЯ ПЕРЕМОГИ ПРОТИВНИКІВ „НОВОГО РОЗДІЛУ".

ВАШИНГТОН. — На основі вістей про стан політичних настроїв у Меріленді й Джорджії провідники Демократичної Партії вважають за правдоподібну річ, що при виборах у тих стейтах переможуть противники політики президента Рузвелта, сенатор Джордж і сенатор Тайдинґз, котрих усунення з конґресу президент виразно зажадав.

ПІДСУВАЄ, ЩО РУЗВЕЛТ ХОЧЕ КОМУНІЗМУ.

НЮ ЙОРК. — Конґресмен О'Конор, що кандидує в Ню Йорку проти волі президента Рузвелта, виступив на бенкеті Американської Ліґи Молоді з промовою, в котрій остерігав слухачів, що як президентові Рузвелтові вдасться „чистка" Демократичної Партії, то він стане справжнім диктатором краю й у Злучених Державах запанує комунізм.

СТАВЛЯТЬ НА СУД ПОСАДНИКА ФІЛЯДЕЛЬФІЇ.

ФІЛЯДЕЛЬФІЯ. — Спеціяльна велика лава присяжних суддів постановила поставити на суд за невідповідне поведення в урядуванні посадника цього міста, С. Дейвиса Вилсона. З ним мають станути на суд 148 осіб, у тому числі 4 поліцаї, 142 „ґемблери" та їх помічники в так званім шулерськім рекеті. Проти самого посадника підносять 21 закидів.

Поліції закидають, що вона дозволяла на ведення картоґрайських спелюнок.

СУД ПІДДЕРЖУЄ ЗАКИДИ ПРОТИ ГАЙНСА.

НЮ ЙОРК. — Як прокуратор Дюї покінчив переслухання доказових свідків проти Джеймса Гайнса, окружного провідника Тамані Голу, обвинуваченого за льотерійний рекет, оборона обвинуваченого поставила внесок, щоб суд відкинув обвинувачення як безосновне. По однодневній перерві суддя Пекора відкинув внесок оборони.

Адвокати Гайнса негайно почали кликати відводових свідків. Як першого свідка покликано Говарда Гаринґа, знавця письма, котрий заявив судові, що підпис Гайнса на чеку Доча Шулца на $500 не писаний рукою Гайнса.

ВЗИВАЄ РОДИЧІВ УЧИТИ ДІТЕЙ ПРО АВТА.

ОЛБАНІ (Ню Йорк). — Стейтовий комісар моторових возів видав публичний заклик до родичів, щоб вони вчили своїх дітей правил безпеченства на публичних дорогах, а передовсім подавали їм осторогу перед автами. Він радить родичам учити дітей переходити з одного боку вулиці на другий лише на перехрестях і лише тоді, як на це дозволяють світла.

КУБА ЗАВОДИТЬ ОБМЕЖЕННЯ ПРЕСИ.

ГАВАНА. — Президент Куби видав декрет, котрим заводиться правну процедуру, при помочі котрої уряд зможе закрити всяку ґазету, як вона „нападе на честь осіб, суспільний порядок або публичний спокій".

СМЕРТЬ КОЛИШНЬОГО НАСЛІДНИКА ПРЕСТОЛУ ЕСПАНІЇ.

Граф Кавадонґа, син колишнього еспанського короля Альфонса, їхав в авті з панною Милдред Гейдон, продавницею циґареток одного нічного клюбу в Маямі, коли цей автомобіль, керований дівчиною, вдарився об телеґрафічний стовп. Граф дістав кілька нетяжких ран, але він хорий на гемофілію й лікарі не могли задержати упливу крови. Через те він і помер. Його товаришку задержано спершу як винувату за випадок, з котрого вийшла смерть, але вона вже всіпіла доказати свою невинність і вийшла на волю. На світлині: граф Ковандонґа; автомобіль по випадку; дівчина на поліції.

В УКРАЇНІ РОЗКРИТО ЗАГОВІР НА КАҐАНОВИЧА.

До Варшави прийшли відомості, що в Харкові і Києві розстріляно 10 осіб за те, що вони підготовляли вбивство комісара комунікації і тяжкого промислу Каґановича. Арештовано 50 червоних командантів. Ідуть дальші масові арешти серед комуністів.

13 ЗДОРОВИХ ЛЮДЕЙ ДО ШПИТАЛЮ ДЛЯ БОЖЕВІЛЬНИХ.

Представник руднянського районового комітету у смоленській окрузі, Лосенков, начальник виділу здоровля Поляков і предсідник міської ради в Осиповиках, Гладченко, рішили замкнути у шпиталі для божевільних усіх виборців, які слабо орієнтуються в політичних справах. Ось-так до шпиталю для божевільних попали 13 здорових людей. Винуватців притягнули до судової відповідальности.

КОРОЛЬ МАНДРІВНИКІВ.

Щоби побачити приїзд англійської королівської пари у Париж, прийшов туди пішки славний обходисвіт Бен Франк. Його можна назвати королем мандрівників. Ціле життя він провів у поїздах і на кораблях. Він обїхав світ 12 разів довкола, 56 разів переїхав Атлянтик і знає найславніших людей у ріжних закутинах землі. Коли він був у Зеляндії, його представили англійському князеві, теперішньому королеві. У Мезамбіку він познайомився із князем Віндсору; він побував на дворі сіямського короля і має у свому альбомі підписи ріжних знаменитостей.

ВБИЛА 2 ДІТЕЙ, ПРОБУВАЛА САМОГУБСТВО.

Гелена Новинска, 27-літня жінка шофера в Олд Вестбери (Лонг Айленд), зарізала ножем свою 5-літню дочку Марію Анну й свого 2-літнього сина Антона, а потім пробувала цим самим ножем зарізати себе саму. Її відставлено в критичнім стані до шпиталю. До цього очайдушного кроку штовхнув її страх, що її болі в шлунку можуть походити від недуги пістряка та що цю недугу вона могла передати своїм дітям.

НАСЕЛЕННЯ СССР НЕ МОЖЕ КУПИТИ НІ МЯСА, НІ РИБ.

Населення СССР відчуває щораз то більше недостачу харчів. З Мінська повідомляють, що від довшого часу населення не може купити ні мяса, ні риб. Тепер не можна взагалі купити вепровини навіть у спекулянтів, хоч ще недавно продавали на ринку по 12 рублів за кільограм і воловину по 10 рублів за кільограм. Нема теж товщів, за які ще недавно платилося на ринку по 18 рублів за солене масло, по 21—22 рублів за солонину. Недостачу харчів, з окрема мяса і товщів, пояснюють інтензивним магазинуванням харчів військовою владою у звязку з маревом війни на Далекому Сході.

ДОСЯГНУВ ГАРНОГО ВІКУ.

У Ню Гейвен (Конетикот), помер у 103 році життя полковник громадянської війни, Вилєм Синґелтон, що в тій війні зорґанізував був перший мурінський полк. Президент Линколн спершу не хотів цього полку приняти до американської армії.

ДОЛЯ ВЧИТЕЛІВ У ЦІЛІЙ КАНАДІ ОДНАКОВА.

У Вінніпеґу відбулася 17-та річна конвенція Федерації Канадійських Учителів. На основі звітів, зложених учителями з ріжних провінцій Канади можна заключити, що доля канадійських учителів на просторі цілої Канади однакова. В фармерських околицях учителі в усіх провінціях важко бідують. По містечках учителям уже ліпше ведеться, а у великих містах їх життя вповні забезпечене. Те саме приходиться сказати й про шкільні будинки. Школи на фармах є невигідні, неґіґієнічні і не добре випосажені у приладдя науки. У ліпшому стані знаходяться школи у містечках, а в більших містах шкільні будинки і все приладдя, потрібне до науки, є першої кляси.

На конвенції виявили, що в Саскачевані на 8,624 учителів побирали 1,440 учителів річну платню в сумі між $500 і $600 на рік, 2,883 одержували між $400 і $500, 1,576 учителям платили між $300 і $400, а 120 учителів мусіли вдоволятися річною платнею між $200 і $300. У згаданій провінції було сім учителів, що побирали між $100 і $200 річно. Один учитель одержував менше ніж $100 за рік своєї праці. В Манітобі учителі у школах з одною кімнатою для науки побирали пересічно по $492 до $527 річної платні.

ВЕЛИКА СПЕКА У ПІВНІЧНІМ СИБІРІ.

Большевицька преса повідомляє про нечувану спеку в північнім Сибірі у смузі вічних ледів. На Таймирськім півострові, найдалі висуненім на північ, температура дійшла до 24 ступнів Цельзія. На полярнім острові Діксона температура дійшла до 21 ступня. В тундрах Сибіру розцвіло дуже багато квітів і появилися невідомі дотепер комахи та метелики.

РИМО - КАТОЛИЦЬКИЙ АНГЕЛ У КЛОПОТІ.

Прикра пригода сталася коло одної римо-католицької церкви в Монтреалі. Підчас богослуження мав там спуститися з неба ангел. Ролю ангела грала 18-літня дівчина Люїза Пукано. Очевидна річ, що вона не була з неба. Вона мала спускатися по натягненім дроті, протягненім від сусідньої школи. Та коли дівчина була 30 стіп від землі, щось сталося з дротом і вона повисла в повітрю. Що не пробували дріт направити, то не могли бідного ангела рушити з місця і він висів над головами людей на дроті цілу годину, аж спроваджено вогневу сторожу і вона увільнила бідного ангела від дроту та по драбині спустила на землю.

ВІДКРИЛИ НЕБЕЗПЕЧНИЙ НАРКОТИК.

Урядники публичного безпеченства відкрили при публичній дорозі в Мавнт Киско, Ню Йорк, коло пятсот штук ростини маріґвани, з котрої виробляється дуже небезпечний наркотик. Звідки вона там засіялася, урядники не знають. Вони знищили її вогнем.

БОЛЬШЕВИЦЬКА "ДЕМОКРАТІЯ" В ПРАКТИЦІ

МОСКВА. — Висліди останньої сесії найвищої ради СССР викликали велике збентеження в совєтських партійних колах, головно у виділі пропаґанди при центральному комітеті комуністичної партії. Конституційні права найвищої ради нарушено. Понад 70 її найвизначніших членів арештовано, хоч совєтська конституція запевняє їм непорушність. Державний буджет предложено під наради з 8-місячним опізненням, внаслідок чого рада мусіла затвердити все без найменшої дискусії. Не предложено також плянів пятирічок, ні не подано фінансових звітів. Не засягано також згоди про нову позичку, хоч на основі конституції найвища рада це річи має рішати.

Тому виділ пропаґанди комуністичної партії опинився в тяжкім положенні, бо не може в такий явний спосіб реклямувати в нутрі і за границею „демократичного совєтського ладу". На скаргу перед Сталіном останній запевнив делеґатів, що коли вони будуть скаржитися, то він їх розжене. Найвища рада затвердила буджет у висоті 125 міліярдів. Але по затвердженні підвисено буджет на сім міліярдів рублів. Сталося це по розмові голови Комінтерну, Димітрова, зо Сталіном. Догадуються, що тих сім міліярдів пішли на збільшення заграничної комуністичної пропаґанди.

АНҐЛІЯ ЗНОВ ОСТЕРІГАЄ НІМЕЧЧИНУ.

БЕРЛІН. — Анґлійський амбасадор до Берліну, Гендерсон, зложив на руки німецького уряду офіційну заяву, що Анґлія готова піти до війни проти Німеччини, коли остання нападе Чехословаччину. Ця осторога ріжниться від попередньої тим, що вона по імені вичисляє держави і причину конфлікту. Попередня осторога була загальникова.

В АНҐЛІЇ ПОЧИНАЄ РУХАТИСЬ АРМІЯ.

ЛОНДОН. — Анґлійський військовий штаб спинив усі відпустки офіцирам і воякам, а також повідомив усіх резервових технічних старшин, щоби були готові до поклику в армію.

ФРАНЦІЯ ДАЛІ ГОТУЄТЬСЯ.

ПАРИЖ. — Влада рішила роздати між цивільне населення міліони газових масок. Крім того вантажні авта привозять до міста маси піску в мішках, який ужиють для охорони державних будинків перед бомбами. По цілій Франції тепер слідне подинервування. Всі здають собі справу, що загроза війни це не жарт.

НІМЕЧЧИНА НЕ СКАПІТУЛЮЄ ПЕРЕД НІКИМ.

БЕРЛІН. — Зараз після того, як анґлійський амбасадор остеріг німецький уряд у справі конфлікту з Чехословаччиною, Гітлер виголосив промову, в якій твердо підкреслив, що Німеччина буде далі йти до своєї цілі і не скапітулює перед ніким. Німецькі ґазети розвинули тепер аґітацію за те, щоб домагатися від Чехословаччини плебісциту. Ґазети зазначують, що плебісцит це „демократичний спосіб полагоджування спірних справ", тому чехи повинні на нього згодитись.

ВІДНОВЛЕННЯ ПЕРЕГОВОРІВ З СУДЕТЦЯМИ.

ПРАГА. — Делеґація судетських німців розпочала наново переговори з чеським урядом. Правдоподібно судетські німці, коли чехи відмовлять їм повної територіяльної автономії, домагатимуться переведення плебісциту. Чехи на це не згодяться, бо в голосуванні цілком певно всі німці голосували б за те, щоб їх прилучити до матерного пня, себто до Німеччини.

БОЛЬШЕВИКИ ЗАСТРІЛИЛИ ЖІНКУ ВИСОКОГО УРЯДОВЦЯ.

МОСКВА. — Большевицькі ґазети повідомили, що совєтська влада застрілила жінку одного високого большевицького урядовця, яка була чужою шпигункою. Вона викрадала відомості з департаменту військових справ і передавала їх одній чужій державі.

АРАБСЬКІ ТЕРОРИСТИ КОНТРОЛЮЮТЬ КРАЙ.

ЄРУСАЛИМ. — Арабські терористи до тої міри заволоділи краєм, що поліція не тільки не дає безпеки людям, але сама на ніч мусить барикадуватися в своїх станицях, щоб терористи їй щонебудь злого не зробили. А арабські терористи саме тепер нападають найбільше на поліційні станиці і стріляють поліцаїв та забирають їх зброю. Вони також нищать телеґрафи і телефони, а на шляхи ніччю накладають гори каміння.

ІТАЛІЙЦІ ПОЗВОЛЯЮТЬ НА ЖИДІВСЬКІ ШКОЛИ.

РИМ. — Італійський уряд дав позволення жидам, щоб вони відкривали свої власні школи, в яких будуть учити своїх дітей того, що їм потрібно.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays by the Ukrainian Press and Book Company, Inc. at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jeresy City, N. J. on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917 authorized July 31, 1918.

За оголошення редакція не відповідає.

Тел. „Свободи": BErgen 4-0237. — Тел. У. Н. Союзу: BErgen 4-1016. 4-0807.

За кожну зміну адреси платиться 10 центів.

Адреса: "SVOBODA", P. O. Box 346, JERSEY CITY, N. J.

ЗАКАРПАТСЬКА УКРАЇНА

Стаття д-ра Кирила Трильовського про Закарпатську Україну порушує справу, що може кожної хвилі стати пекучим питанням практичної політики. Не зважаючи на довжину статті, вона не вичерпує всіх сторін справи й може вважатися лише причинком до її розгляду.

Як близькою є ця справа до критичного стану, можна передовсім вносити з німецько-чеського спору. Якщо цей спір прийде до остаточного вирішення, то з ним може відразу прийти на порядок дня справа Закарпатської України. Німецько-чеський спір може покінчитися розбором Чехословаччини і тоді Закарпатська Україна стане предметом спору ближчих і дальших сусідів.

Як відомо, кожний з безпосередніх сусідів підносить на неї свої претенсії: словаки, поляки, румуни й мадяри. Виграли тепер чехи, але не так іще давно держали її мадяри, і на основі кількасотлітнього панування ще далі підносять уперто свої претенсії.

Недавно появилася була в деяких американських ґазетах вістка, що підчас останніх конференцій між мадярським диктатором Гортієм та німецьким диктатором Гітлером Горті порушив справу Закарпатської України й домагався її для Мадарщини. Кажуть ці самі джерела, що Гітлер відмовився признати Закарпатську Україну, і догадуються, що він її потребує самий для відчинення собі дороги у Велику Україну.

Чи справді така розмова відбулася, чи це лише здогад ґазетярів, покищо публична опінія не має можливости з усякою певністю ствердити. Не може навіть публична опінія ствердити, чи справді Скоропадський признав Гортієві Закарпатську Україну, хоча ця подія скоїлася, кажуть, кілька літ тому. Д-р Трильовський видно не зовсім вірить у цю вістку, дарма, що з нею свого часу виступив головний ідеольоґ гетьманату, Вячеслав Липинський. Це все показує, як іще довго треба дискутувати над цею справою, заки її з усіх боків правдиво висвітлиться, так, щоб можна знати докладно, як у цій справі поступати.

Питання поступку Скоропадського в цій справі не є маловажним, бо саме такі кроки можуть при відповідній ситуації вирішити остаточну приналежність країни, як це видно з угоди Жатковича з Масариком у Питсбурґу. Український нарід не може пропускати мовчки таких подій, бо вони йдуть у розріз з основною точкою українського національного ідеалу, а саме соборністю. Власне з цього боку треба підходити до справи, а не з боку вдячности до чехів за їх підтримку деяких українських установ. Не віддячуватися нам треба чехам, чи кому там іншому, а дивитися за те, щоб увесь український нарід якнайскорше знайшовся в одній соборній і вповні незалежній українській державі.

Д-р Кирило Трильовський.

„ДОБРЕ МОЇЙ ЖІНЦІ, ХАЙ МЕНЕ БЮТЬ!"

(В справі закарпатської України).

(3)

Головний пень нашої Батьківщини, Наддніпрянська Україна, живе тепер під страшним терором московських крівавих катів, які в останнім часі зо скаженою — як вони таке звуть — „заядлістю" взялися до обмосковлювання живучого там нашого народу. І то на передодні великої війни, яка їм грозить.

Досить, що ані Наддніпрянська Україна ані тероризована румунами Буковина і Басарабія не можуть покищо поспішити на поміч Закарпатській Україні на випадок мадярської загрози.

А Західні Українські Землі під Польщею? Хто читає галицькі українські часописи, або хочби вісті з них, передані українською пресою в Америці, той і сам знає, як тяжко українським мешканцям тих земель приходиться боротися за своє існування.

Поміч для Закарпаття може прийти лише від українців, що живуть за океаном. Не малиб вони ні крихти патріотизму в своїх серцях, якщоб уже тепер не приготовлялися і не орґанізувалися в тій цили, щоб чинно, зо зброєю в руці, поспішити своїм загроженим Мадярщиною братам на випадок, що та небезпека стане актуальною.

В дипльоматичних і взагалі в політичних колах Европи є покищо такий погляд, що війна за Судетщину вибухне правдоподібно аж на весну. Але це лише здогади, диктовані радше бажанням. Навпаки, вдносини мж Чехословаччиною і Німеччиною стають з кожним днем більш напружені, так, що вибух ворожих кроків між обома державами є просто кожної хвилі можливий.

І це буде й справді великим щастям, зокрема для нас, коли заходи лорда Ронсімена в Празі будуть бодай настільки успішні, що вибух війни буде відложений аж до весни. А до того часу хто зна, що ще може трапитися, щоб взагалі спірні справи в мирній дорозі полагодити.

Це мало правдоподібне, і це є власне прокляттям версайського й нших тодішніх мирових договорів, що вони національних спорів в Европі засадничо не полагодили, а лише закляйстрували поверха, помагаючи союзникам антанти панувати над іншими народами. Але що й не сталосяб, готовитись до оборони Закарпатської України треба, і то негайно!

До Галичини доходять лише неясні чутки про існування в Америці (навіть у Полудневій) та в Канаді (зрештою і це Америка) якихсь (як я це вже повище зазначив) військових чи революційних орґанізацій, а все на річ визволення України. Зокрема Канада в тому напрямі багато зробила.

Але тепер маємо конкретний випадок: Закарпатська Україна є фактично загрожена, а реґент Мадярщини, Горті, не в тій цили їде до Берліну, щоб виціluватися з Гітлером „з' дубельтівки", але щоб усталити пункти розбору Чехословаччини так, щоб Словаччина і Закарпатська Україна припали мадярам.

А щож на те наші американські січовики, Укр. Січові Стрільці, визвольники, державники, чи як вони звуться?

Чи їх „визвольний" патріотизм має обмежитись лише до асистенції при похоронах, при плащениці та при витанні кандидатів на укрнаїнський престол?!

Ні! Дорогі Земляки! Кожна частина нашої Батьківщини мусить Вам бути дорога і кожна з них має узасаднену претенсію до Вас про поміч на випадок якоїсь загрози для неї. І нема чим викручуватися, що ми, мовляв, гетьманці, то лише бувшому гетьманові служитимемо. Але чи бувшому гетьманові, п. П. Скоропадському, не залежить також на долі українських земель на полудневім склоні Карпат? Я вважаю це за злобні сплітки на нього, що він нібито зрікся тих земель на річ мадярів за якусь там значну суму пенґів.

Те саме треба сказати і тим, що признають владу У. Н. Републики, або так званих петлюрівців. І живучому на еміґрації урядові У. Н. Республики також не є байдужою доля Закарпатської України та її мешканців. Отже крути, верти; сюди або туди, але всеж є ясним, що військову поміч для Закарпатської України треба орґанізувати, очевидно у такій формі, у якій з уваги на закони в данім краю є це можливе. Я не припускаю, щоб американсько-руснацька орґанізація „гр.-кат. братств", чи інша, що вислали було цього літа Ґеровського, Янчишина і ще якогось третього до Праги й Ужгороду, щоб там підпирати справу „підкарпатської автономії", стягнулися на таке діло, як збройна оборона загроженої мадярами стислішої своєї батьківщини. Очевидна річ, що і ті орґанізації треба би старатись притягнути до спільного діла, але чи вони візьмуть у нім участь, чи ні, це не таке важне.

На чолі такої орґанізації повинні станути передовсім наші бувші члени галицько-української і велико - української армії, бож вони просто історією до цього покликані.

І завважити мушу, що їх акція не буде осамітнена, бо власне пишуть французькі часописи, що „чеський коридор" (Словаччина і Закарпатська Україна) не сміє бути знесений, бо він є дорогою сполуки малої антанти, союзниці Франції.

Найважнішим є, щоб чимскорше розпочати орґанізаційну роботу і вістку про це подати до світової преси. Тоді і становище наших закарпатських братів у краю стане кріпше та їх автономічні домагання будуть мати сильну опору. І ніхто нашим українським націоналістам на Закарпатті не матиме смілости закинути, що то вони власне є... **мадяронами!**

А прошу собі лише уявити, як високо піднесуть чоло наші тамошні українські часописи, коли могтимуть оголосити, що вже за океаном орґанізуються українські чети і сотні для оборони „Підкарпатської Руси" від мадярської небезпеки. Це буде надзвичайний „плюс" у їх руках, а заразом могучий арґумент у боротьбі з ріжними закарпатськими кацапами і явними або тайними мадяронами.

Будьмо певні, що ніякі „рускіе", якогоб вони не булиб походження, добровольців для оборони цеї української країни скликувати й орґанізувати не будуть. А втім—хто знає?... Може остаточно і в американських „руснаків" із Закарпаття відізватися серце, що чейже годі дивитись байдуже на те, як мадяри зо своїми Гортіями й Імпредіями на чолі збираються знову забирати їх рідну землю, що очевидно було би получене з масовими „вешательствами" на мадярський спосіб місцевих патріотів. Хто знає? Може і такі несподіванки є можливі, і тому свідомі українські патріоти в Америці не сміють опізнювати своєї рятункової акції.

А як та акція стане серіозною і чехословацька влада переконається про це, то тоді можна буде і в краю розпочати серіозну приготовну роботу — через „Січі" — до створення і краєвого українського леґіону для оборони Закарпатської України.

Всякі теперішні непорозуміння з чехами — це все являється просто дитинними суперечками супроти тої страшної небезпеки: прилучення Закарпаття знову до Мадярщини. Ті непорозуміння мусять скінчитися корисним вислідом для українців, яких шанси кращають з кожним днем, але на випадок прилуки до Мадярщини пропаде та велика, затяжна праця останніх 20 літ, а передовсім шкільництво, що прекрасно розвивається. Всі визначні діячі або повиснуть на шибеницях, або підуть на еміґрацію, а обтята (коли не окупована) ворогами Чехія не зможе вже так їх запомагати, як це було перед 18 роками супроти тодішньої української еміґрації.

Тому смішним є і дитинним грати ролю „ображених" і доходити аж до таких абсурдів як: „Коли чехи докучають нашим братам закарпатцям („підкарпатським русинам") якимись „шкільними плебісцитами" та таким іншим, то — наша хата з краю. Хай Закарпатську Україну беруть собі мадяри і роблять з нею (з 700 тисячами наших братів!), що самі захочуть".

Значить: „добре моїй жінці, хай мене бють!"

Чиж може бути більша глупота, а заразом більший злочин супроти нашої Матери України, супроти Рідного Народу?

Хай же собі візьмуть це гарячо до серця всі ті, що орґанізують себе у всілякі січові, стрілецькі та визвольні товариства, а свою „акцію" відкладають у якусь дуже далеку будуччину, та не мають серця для тих 700 тисяч своїх братів, так тяжко уже тепер загрожених звичайними дикунами в доломанах, а як треба, то й у фраках та циліндрах.

Я одначе маю кріпку надію, що вони, які переважно свій патріотизм уже зазначили на полях крівавих боїв, а навіть власними ранами, почують сиґнал „SOS", своїх тяжко загрожених братів у Закарпатській Україні і поспішать негайно з орґанізацією допомоги для них.

Слава Україні!

(Кінець).

ПОЛЬСЬКОМУ СЕЛЯНИНОВІ НЕ ВІЛЬНО БУЛО МАТИ ЩЕП

У німецькому журналі „Ґренцботен" появився був у 1851 році цікавий опис Польщі.

„Є приповідка — каже німецький автор цього опису, що „коли ви промандрували одну квадратну милю польської території, ви вже пізнали всю Польщу". Ця приповідка до деякої міри правдива, бо сама маленька етноґрафічна Польща (а не сьогоднішня велика, що має у своїх границях українські, білоруські, литовські, а навіть німецькі та чеські землі) це дуже одноманітний краєвид. Понайбільше піски.

„Чужинцеві впадають в очі на польських полях кущі тернини та дикі яблінки і грушки. Часто ростуть вони цілими купами, і то так багато їх, що поле подобає на сад. Хто вперше ступить на таке польське поле, не зрозуміє, навіщо на полі ростуть ті дички, бож знає, що з них нема користи, лише шкода. Відомо, що в тіні дерева ніколи не може рости гарне збіжжя, стебло буде тоненьке, колосся нужденне, понайбільше пусте. Сонце це добродійство всяких плодів. Чомуж поляк скриває збіжжя перед сонцем?

„Отже треба знати, що ці дички, це овочевий сад польського селянина. Він не знає ніякого іншого яблука, як дички, і ніякої іншої сливки, як тернину. Щепи в нього нема. До щепи має право лише пан. Та і багато панів не мають щеп у свому саді і радіють нужденними „овочами", яких у Німеччині не їв би навіть і нуждар. Варто бачити в осени збір цих „овочів". Виходять тоді на поле (чи пак у „сад") господар із жінкою та дітьми, збирають овочі в мішки і їдять, хоч при цьому викривлюються їм уста. Та свіжих овочів їдять небагато, а ввесь збір сушать або виносять на стрих, щоб через зиму змерзли та змякли або роблять квас.

„Я жив майже рік на господарстві одного поляка. Хотів я в його господарці ввести деякі уліпшення на німецький спосіб. Насамперед задумав я зимою із поля спрятати величезні каменюки. Селяни помагали мені. Тепер мала прийти черга на їх улюблені „овочеві дерева". Коли я вечором сказав моїм помічникам, щоб на завтра згодили людей до викорчовування дичок, вони видивилися на мене. Я пішов спати. Та ледви я здрімався, як перед моїм вікном почулися голоси якої сотки людей: „Кохани пане, просіми пана!" Просили, щоб я вислухав їх. Я відчинив двері. Якстій втиснулося до хати яких трицять чоловіків і жінок, усі зо сльозами в очах. Їх одинокі слова були: „Проше пана, даруй джевіном" (себто: пощадіть наші овочеві дерева!). Я став впевняти селян, що хочу викорчовувати дички для їх добра, щоб на полі родилося краще збіжжя. Та тим я не вспокоїв людей. Вкінці я обіцяв, що на весну дам кожному селяненові в дарунку по дванацять щеп. — „Ах ні, пане, щеп нам не вільно мати". „Чомуж це?", здивувався я. „Не позволить пан ґраф". „Та чому?" „Бо такі овочі має право мати лише шляхта". „А ви вже питалися про це пана ґрафа?" „Ми не питалися, та ми знаємо". „Так, добрий пане-німче, — обізвався поважний господар — ми це знаємо зовсім певно. Я взяв був раз собі два деревця шляхотних сливок, які мені дав один торговець насіння за те, що я віз його. Ті сливки я посадив за хатою. Ледви побачив їх пан-ґраф, зломив їх і сказав, що селянин не має права до таких дерев. На додаток ще вдарив мене кілька разів".

„При таких обставинах булоб варварством викорчовувати тим селянам дички. Я сказав селянам, що коли так, то вже не буду корчувати і погані дерева ростуть і досі на їх полях. Не дивота, коли польський селянин викорчовує ліс, то сокирою так завзято рубає всяку деревину, а так набожно виминає його сокира всяку дичку. Ті дички лишаються наче які святі памятки.

„Цікава є управа поля у Польщі. Ниви вузенькі, з пять рядів скиби, а сама межа займає яких три скиби. Самособою, що на межі не росте нічого і стільки землі лежить дурно. Я звернув раз увагу одному польському дідичеві, скільки то в них утрати при такій управі поля. „О, ми сіємо досить збіжжя для себе, а колиб ми сіяли ще більше, то що ми з ним робилиб?"

„Така господарка скрізь, крім німецьких кольоній і тих дідичівських дібр, у яких є управителі німці".

Володимир Островський.

ПІД ЗНАМЯ ХРЕСТА

ПОВІСТЬ

з часу охрещення Руси-України в 988 р.

(8)

В той час, як Вівіян нараджувався з Кирилом у „грецькому домі", ключниця з захопленням оповідала Олені, як і що говорив біля Перуна молодий боярин Тихоша: „І на богів приходить смерть!" — гукнув він.

Олена стревожилася.

— І не кинулися на нього, не набили його?

— Ні. Кричали йому: „правда!" А Славій, як прийшов додому, то з горя аж зліг...

— Ти правду кажеш?

Ключниця перехрестилася.

— Вірю. Йди.

Врадувана Олена знову пішла до кімнати з образами й довго молилася за навернення любого Тихоші, за наближення перемоги хреста над Перуном.

Відпочивши після турбот дня, Володимир, коли смерклося, покликав Сердегура, що дбав за спокій не лише в Києві, але й у цілому князівстві.

— Я мушу знати, — звернувся до Сердегура — що сьогодні діялося в Києві, що казали люди. Розумієш? Усе мушу знати: добре й лихе. Нічого не скривай.

Сердигур низько вклонився і, зіщуливши мишині очі, говорив сталевим голосом, немов рубав мечем по залізному щиті; про ворожість людей до греків, про нарікання на князя за гучне приняття Кирила, про забування богів і можливість бунту, а на закінчення додав:

— Але й диво дивне сталося. Якби очі не бачили, вуха не чули, не повірив би.

І оповів про виступ боярина Тихоші проти Славія. Особливо сильно підкреслив, як зручно Тихоша доказував, що Володимир усе робить для добра народу, та як сказав, що й на богів приходить смерть.

— І на богів приходить смерть! — повторив Володимир у глибокій задумі.

В його голові промайнули оповідання бабуні Ольги про Грецію; виринуло в памяті все те, що бачив він у часі походу в Червені й Перемишлі, а при повороті й у маленькому городку Холмі, де вже милували зір гарні церкви й де люди жили новим життям; згадалися йому й християни Скандинавії, куди він утік від Ярополка й де знайшов поміч, що привела його на київський „стіл".

Сердегур мовчки чекав, аж князь промовить.

— Не маю щось у памяті того боярина Тихоші, — нарешті обізвався Володимир. — Поклич його до мене.

Коли за якийсь час увійшов Тихоша, Володимир змірив його від ніг до голови гострим зором і пильно глянув йому в лице.

— Ти, бояринe, християнин?

— Ні, великий князю!

— Не християнин? Як же ти говорив сьогодні про смерть богів?

— Якщо я образив богів, то вибач мені, великий князю! Але говорив я те, що казав мені мій розум. З висохлої криниці ніхто вже води не напеться...

— Що це значить? — ще пильніше вдивився в нього Володимир.

— Щоб наше князівство було сильне й багате, треба нам більше розуму. Славій не дасть нам ні світла для голови, ні живої води для серця.

Суворе Володимирове обличчя оживилося.

— І не гадав я, що маю такий самоцвіт у княжій шапці. Будь, Тихоше, моїм другом і помагай мені.

Тихоша спалахнув від щастя.

— Наказуй, великий князю! Все зроблю.

Володимир, поміркувавши хвилину, сказав по батьківськи:

— Ти молодий, а старші бояри заздрісні. Тож не лізь їм в очі. І про те, що тут чув, нікому ні слова не кажи. Як буде треба, покличу тебе. А як би мав щось пильне до мене, скажи Сердегурові.

Поклав Тихоші на плече свою міцну руку.

— Йди й роби своє діло.

VII.

ФІЛЬОСОФ КИРИЛО ПРОПОВІДУЄ.

Другого дня вранці Володимир покликав до себе свого писаря, боярина Інґрама, й наказав йому взяти з княжої конюшні ліпшого коня й з двома дружинниками їхати до „грецького дому" та привезти на княжий двір грека Кирила. Кирило вже сам збирався йти до князя й коли побачив Інґрама, дуже зрадів: бо боявся він іти пішки, щоб часом погани не набили його.

Князь Володимир тепер зустрів Кирила вже просто, як особистого гостя, і залишився з ним на самоті. Розмова почалася з того, що князь спитався, як плилося йому Дніпром, яке враження зробив на нього Київ, чи не бракує йому чогонебудь. Поволі бесіда почала торкатися поважніших справ. І врешті Володимир засміявся:

— А як це імператори забули прислати мені царівну Ганну? В нас, варварів, то такий звичай: як дав слово, виконай, хочби громи били. Може у вас, освічених людей, інакше?

Кирило червонів і крутився, як пискор, хоч і старався бути спокійним, як подобало грекові й фільософові.

— Великий князю! Як дозволиш, виясню. В ромеїв на все є закони. Імператор Константин Порфірородний дав нам заповіт, що наша царівна не може вийти замуж за нехристіянина. Імператори думали, що ти, великий князю, знаєш про цей заповіт, і ждали, коли охрестишся. Колиж ти мовчав, то й вони мовчали. А слова свого вони не зламали: в умові не було, коли Ганна має приїхати до Києва — за день, за місяць чи за рік. Якби ти, великий князю, прийняв християнство... (Д. буде).

ЗБОРИ ВІДДІЛІВ У. Н. СОЮЗУ

ДЖЕРЗІ СИТІ, Н. ДЖ. — Тов. Укр. Клюб Поступовий, від. 70, повідомляє всіх своїх членів, що звичайні місячні збори відбудуться у вівторок, 13. вересня ц. р., в салі під ч. 286 Джанстон Евеню, в год. 7.30 вечором. Пригадується довгуючим членам, щоб вирівняли свої вкладки. Хто ще має у себе непродані тікети із пікніку - ювилею, проситься їх звернути або за продані принести гроші, щоб можна зготовити докладний звіт. — В. Кушнір, рек. секр.

РОЧЕСТЕР, Н. Й. Місячні збори Товариства Зап. Січ, від. 367., відбудуться у вівторок, 13. вересня, в 7. ввечір, в галі парохіяльній. Проситься кожного члена явитись на тих зборах. — Микитинський, предс.; Антонів, секр.

ДЖЕРЗІ СИТІ, Н. ДЖ. Місячні збори Бр. св. О. Николая, від. 4., відбудуться у вівторок, 13. вересня, в 8. год. вечором, під ч. 264 Варен ул. Проситься прийти на означений час. Проситься довгуючих членів вирівняти свої довги, бо в противнім разі будуть суспендовані. — Н. Пупчик, предс.; В. Черепака, кас.; В. Глива, секр.

З ДНЯ

„ПРОРОКИ".

Багато людей на світі люблять заздалегідь угадувати якісь події, щоб опісля сказати: „А я не казав?" Вгадавши якусь подію, даний чоловік росте у власних очах і набирає віри в свій розум.

Нічого в тім не булоб злого. Люди повинні думати наперед, передбачати події та до них як слід підготовлятись. Учені говорять, що чим інтелігентніший чоловік, тим дальше дивиться вперед і приготовляється до будучого. Люди обмежені живуть тільки теперішним і не думають, що буде завтра.

Та всетаки те передбачування і „пророкування" нераз набирає кумедних форм і замісць бути доказом чиєїсь інтелігенції, стає доказом їх наївности.

„Я НЕ КАЗАВ?"

Як уже згадано, найчастіше люди предсказують дані події не на те, щоб з того зробити якийсь розумний висновок та приготовитися до будучих подій, тільки щоб похвалитися, мовляв, які вони були мудрі! А щоб за всяку ціну доказати свою мудрість, вони роблять не одно, тільки багато, й то ріжнородних передбачень. Котресь із них мусить сповнитись. А тоді отакий „пророк" швиденько забуває на всі свої інші передбачення, а запамятує тільки те, що сповнилось, і хвалиться: „А я не казав?"

Малий Джеф, згаданий уже раз у тій рубриці, любив закладатися на одного і того самого кулачника, що той кулачник виграє боротьбу і що програє. Заложившись осьтак з одним, що той виграє, а з іншим, що програє, він справді не міг нічого заробити, але і нічого втратити. Зате по боротьбі все мав нагоду одному з тих, з якими закладався, сказати: „А я не казав?"

ІНШІ „ПРОРОКИ".

Та ще є інші „пророки", трохи небезпечніші від Джефа. Ці інші „пророки" роблять наперед передбчення, а потім стараються так поступати, щоб те передбачення за всяку ціну сповнилося. Зрозуміло, що коли їх передбачення містило в собі якусь гарну річ, то тоді навіть корисно, коли вони стараються його довершити. Але буває нераз так, що даний „пророк" передбачить щось погане і тоді він старається всіми силами допровадити до того, щоб те „погане" сповнилося, хоч воно іншим людям, а навіть цілим організаціям, завдає шкоди.

„Пророки" цеї породи, коли предскажуть, що якась собака кусає, то потім будуть мняти і крутити хвоста тій собаці так довго, аж доки вона таки не вкусить. А тоді вони з полекшею скажуть: „А я не казав?"

ТИХІ „ПРОРОКИ".

Та є ще тихі „пророки". Це ті, що сидять тихо і нічого не предсказують. Коли вони не стоять на відповідальних становищах і не потребують предсказувати будучих подій, то в тому нема нічого злого. Навпаки, це навіть гарна прикмета. Але коли їх обовязком є передбачувати, а вони не хочуть, щоб часом не зробити хибного передбачення, то це не добре. Не вільно в важних випадках рятувати свою добру опінію мовчанкою і не вільно поступати на засаді староримської приповідки: „Як довго мовчиш — ти є фільософом".

Треба ризикувати передбачуваннями, навіть коли би пізніше показалося, що передбачення було хибне. Хибного передбачення (наскільки воно не було яскраво наївне) нема чого стидатися. Бо в житті, а головно в політиці, трапляються нераз річи, що їх переважила якась маленька стебелинка. Якби не та стебелинка, то дана річ не сталасяб; хтось інший був би тоді тим, що „вгадав" правильно. Чи можна супроти цього критикувати того, що не „вгадав", та відбирати йому розум?

ПОТРІБНО КІЛЬКА ПЕРЕДБАЧЕНЬ.

У важних суспільних справах нераз треба мати кілька передбачень. Лиш одно з них може сповнитись, решта ні. Проте провідники повинні ділитись, мати відмінні думки, дискутувати справу річево зо всіх боків і при помочі дискусії підходити можливо якнайближче до ядра справи.

Ті особи, які всяку відмінну думку вважають „ерессю", які лютяться на всякого, що задля дискусії видвигає ту відмінну думку, не добре поступають. Це наївні люди, які хотілиб, щоб світ ішов такими шляхами, які вони собі уявили в своїй думці. Колиж хтось видвигає відмінну думку, то вони попадають в гістерію; бо думають, що вже від самої відмінної думки світ покотиться в інший бік. Розумний чоловік не боїться відмінної думки. Навпаки, він радий з неї, бо вона дає йому можність поглянути на справу з іншого боку, а вслід за тим помагає йому відкрити дійсну правду, якої він шукає.

ВІДОЗВА ДО ВИХОДЦІВ З МІСТА СКАЛАТА Й ОКОЛИЦІ.

Українське запомогове т-во „Скалат" у Ню Йорку одержало від Комітету Українського Народнього Дому і читальні в Скалаті письмо, в якому просять нас, щоб ми, скалатчани, що перебувають в Америці, помогли сплатити їм довг 10,000 злотих, що тяжить на тамошньому країнському Народньому Домі. Коли ми відмовимо їм тої помочи, то згаданий Дім і читальня готові піти на ліцитацію й опиниться в чужих руках.

Як вони повідомляють нас у листі, вони самі докладають усіх зусиль, щоб той довг самим сплатити. Але це понад їх сили. Тому ми мусимо їм помогти й не сміємо допустити до того, щоб та народня твердиня перейшла в чужі руки.

Хоч ми виїхали зо Скалату вже давно, то проте ми добре памятаємо місце, на котрім побудований згаданий Народній Дім. Здається, що нема на еміграції ні одного скалатчанина, щоби бодай раз не був у згаданім Домі. Тому ми всі знаємо, що це гарний будинок і побудований на гарній площі. Він вартує гроші. Тепер ми всі мусимо доложити всіх старань, щоб не допустити до того, щоб той будинок перейшов у чужі руки.

Наше товариство вислало було з Ню Йорку перед кількома роками $700. Але того було мало. Вони там мусіли викінчувати і поліпшувати будову, тому і задовжились. Ми знаємо, як наш нарід зубожів під Польщею з огляду на злиднства уряду. Вони там не всилі сплатити того довгу самі. Тому ми мусимо прийти їм з помічю і мусимо тут в Америці зложити на ту ціль відповідні жертви. До того ми мусимо забратися всі, бо один нічого не вдіє. Жертву просимо слати на адресу фінансового секретаря нашого т-ва „Скалат" у Ню Йорку, Дмитра Ціха, 42—14 202 вул., Бейсайд, Л. Ай., Н. Й. А можна також слати просто до краю, на адресу голови комітету Українського Народнього Дому і читальні „Просвіти" в Скалаті, Миколи Базюка, або його заступника Василя Хруща. Можна також на вище подані адреси, в Ню Йорку і в краю, звертатися по ближчі інформації відносно тої справи.

Яків Марків.

ГОЛОСИ ЧИТАЧІВ

УКРАЇНСЬКА ЗВУКОВА ФІЛЬМА.

Закінчення звукової фільми „Маруся" (Ой, не ходи, Грицю, на вечерниці) є одним великим доказом для нас, українців, що хотіння і віра у власні сили одиниць і загалу все завершують великим плюсом. У нас все ще покутує переконання перед зачаттям діла, що до його завершення треба людей іншої нації. Тепер, видно, це вже переходить і ми скидаємо з себе цю прокляту апатію, що нас держала цілі століття позаду інших народів. Доказом цього є праця на полі культурному й економічному в рідному краю, де наш нарід нарешті змігся і почав вірити лиш у власні сили.

Чого не міг, або не мав змоги доконати наш нарід на рідних землях, цього доконали українські емігранти в Америці. Ось створили вже другу звукову фільму, що небавом помандрує по американських театрах, несучи нашу пісню і музику з чарующою мельодією, танець, побутівщину і пребагату красу нашої зраболваної України...

Головне це, що фільму „Маруся" спродуковано виключно українськими силами. Актори головних роль роджені тут в Америці, інші актори роджені в Канаді і в старому краю. Під проводом проф. О. Кошиця виконано хорові й сольові співи, як також їх рольового розміщення в актах гри. Музика проф. Р. Придаткевича і під його диригентурою перенесла ці пречудові звуки на тасьму фільми. Сценерію опрацювали А. Кість і В. Кедровський.

Діло довершене, і то діло, що багато буде говорити за нас. Воно звевністю вплине психічно на нашу еміграцію і хоч на хвилину перенесе її під рідну похилену стріху, зпід якої вигнала її гірка доля. Пригадають собі рідне село. Пригадається українська зима, снігом покриті соломяні дахи.

Змальоване наше село з усіми прикметами в усіх порах року. Назверх виглядає спокійне. Деревляна церковця своїми трьома вежами немов благословить його і дає потіху всім, що придавлені горем. З психічного боку наше село змальоване так, що кожні наші бувші переживання мусять нам стати перед очима душі.

Українська корпорація „Украфілм" доконала цього діла при помочі сил виключно українських і за це їй слава! Слава тим більше, що директори, як: Іван Петровський, Іван Стадник, Микола Максимович, Ілько Білий і Микола Данильченко, що вложили свої важко запрацьовані гроші в корпорацію в тій вірі, що наше громадянство прийде з дальшою фінансовою підмогою. А еміграція не давала такої фінансової помочи, якої було треба. Треба було великих зусиль, поки віра у власні сили увінчалась успіхом. Та нині „Маруся", випродукована лиш українськими силами, закликає нас до віри в свої сили і здібності.

Родіон Сліпий.

Веснянки в фільмі „Маруся".

АМЕРИКАНСЬКІ СЕНЗАЦІЙКИ ТА СЕНЗАЦІЇ.

В часі, коли між українцями на американському континенті в днях 3, 4 й 5-го вересня ц. р. відбувалися аж три відмінні зїзди чи конгреси, у той самий час американські часописи найскоріше занотували ось такі сензації:

Нюйорські „Дейлі Нюс" найспокійніше подали, що підчас „Робітничого Свята" („Лейбор Дей") від нещасливих випадків під колесами авт згинули 225 осіб, а від інших випадків 96. Разом жертвами впали 321 осіб.

До числа „інших" цей часопис зачисляє такі випадки:

У стейті Пенсилвенія якийсь громадянин впав чомусь з літака, ну й згинув... У стейті Ню Йорк, в околиці Адірондак, інший громадянин виліз по щось на сам шпиль найвищої гори, з котрої впав, тай знову ця сама історія! В стейті Ню Джерзі якийсь „спортсмен" розбився в автових перегонах на дрібненькі кусники. В стейті Мізурі якийсь нефортунний „винахідник" задушився у свому „нурковому приладі", котрий він сам винайшов. У місті Бофало якийсь сердега „впав" у свій купелевий басен, у котрім не знати, чи втопився, чи „повісився". Бо знайшли його не живим у воді, а рівночасно, як „повис" на своїй власній краватці, зачіпленій до водопроводу.

Та це ще не кінець!

В Сан Дієго якийсь громадянин зголосився на поліційну стацію зо скаргою, що на днях пропав кудись його сусід, котрий рівночасно „вкрав" йому його жінку та його домашнє радіо.

„А не знаєте ви, містер, куди вони могли піти?" — спитав чемненько поліційний урядовець.

„Мені не йде про те, де вони пішли, але про моє радіо, за котре я заплатив $65 — відрубав покривджений.

У нашому Брукліні перед суддю Сильвестра Сабатіно притаскав здоровезний полісман 67-літнього старця Потзума зо скаргою, що той старець „заїхав" йому, тобто полісманові, між очі кулаком так, що з носа потекла йому кров, а в очах мов „свічки засвітилися". Судця звільнив старця, бо був захоплений його силою.

Про неменшу „сензацію" згадує також інший журнал, так званий „Рідерс Дайджест". Пише він між іншим таке: У Канзас Сити громадянин п. Смит запізвав свою жінку до суду про „розвід" тому, що вона „вкрала" йому підчас сну його штучні зуби й заставила їх у льомбарді. Щоб їх викупити, містер Смит був змушений заплатити $2.

Михайло Беля,
Асторія, Л. Ай.

ГУБЕРНАТОР ІДЕ ПІД ВОДУ.

Блентон Винщип, американський губернатор Пуерто Ріка, хотів побачити власними очима славні підводні городи Сан Хвана. На нього наложили нурковий одяг, що важить 400 фунтів, і в ньому спущено його на дно моря на глибині 30 стіп, де він перебував 20 мінут. Наліво коло нього капітан корабля, з котрого його спускали, та Рене Дусак, розслідник морських ростин.

У ДВАЦЯТЬЛІТТЯ НАШИХ ЗМАГАНЬ.

Вибух революції в Росії 1917 р. та розклад Австро-Угорщини в 1918 р. спричинили те, що український нарід пробудився з вікового сну неволі до нового життя. Інстинктом своєї могутньої душі відчув, що прийшов для нього час змагань за краще завтра. Вслід за тим він заявив перед цілим світом, що він, український нарід, той нарід, що був топтаний брудним чоботом зненавидженого окупанта цілі століття, проголошує себе вільним державним народом.

Були вигляди, що по віках неволі, по важких трудах багатьох поколінь український нарід заживе щасливим і вільним життям, і що та воля, окуплена ріками крови й сліз, буде остаточно за ним закріплена. Були надії, що на просторі міліона квадратових кільометрів, від Закарпаття аж до Каспія, на карті Европи виднітиме на вічні часи назва „Україна". Та сталося інакше. По трьох роках нерівної, але повної трагічного героїзму боротьби український нарід знов був переможений, розчетвертований і поневолений відвічними ворогами: москалями, поляками, румунами й чехами.

Зрозуміло, що ми, українці, нераз ставимо собі питання: що було причиною упадку нашої держави? Щоб дати бодай приблизну відповідь на повище питання, мусимо в першу чергу ствердити, що причини, які відбились негативно на нашій минулій визвольній боротьбі 1917—20 р.р., були як внутрішнього, себто українського, так і зверхнього, міжнародного характеру. Одною з найважніших внутрішніх причин, що некорисно відбилися на розвитку наших змагань до державної незалежности, була мала національна та політична свідомість українських мас; які пасивно віднеслись до боротьби за свою волю, тоді, коли обставини вимагали найвищого бойового напруження всієї нації. Причиною такої пасивности до певної міри було те, що тодішні українські провідники замісць організувати мілітарну силу для оборони української території, на котру зо всіх сторін насували вороги, сварились про те, який в Україні має бути лад, чим дезорганізували українські маси. Дальше, господарська відсталість України в ділянках промислу, зокрема воєнного, нерозвиненість та дезорганізованість революційними подіями транспорту, як також чужо-національний склад міського населення і робітництва, що крайньо ворожо ставилося до самостійницьких змагань українського народу — лягли тяжкою колодою на шляху до української самостійности.

В національній несвідомості українського селянства, серед міського ворожого українству пролетаріяту, знайшла пригожий ґрунт большевицька демагогія, якої ціллю було недопустити до відділення України від Росії, котра для останньої була хлібним шпихлірем і резервуаром мінеральних покладів, яких Росія за ніщо не бажала позбутися. Через ріжні, вище згадані причини, фізичні сили й матеріяльні засоби українського уряду були замалі, щоб вплив той демагогії перебороти.

Україна, не маючи довкруги себе природних границь, котрі улекшувалиб обороність від її сусідів-ворогів, знаходилась у тяжкім тратегічнім положенні. За короткий час український уряд не мав змоги зорганізувати, узброїти й мілітарно вишколити відповідної армії, котра моглаб дати належний відпір наїзникам.

Другим, також дуже важним чинником, що завважив нескорено на наших змаганнях до волі, були міжнародні ускладнення. Держави, що виграли у світовій війні, в першу чергу Англія і Франція, в своїх інтересах не бажали собі розпаду російської імперії. Росія, їхня союзниця у світовій війні проти австро-німецького аліянсу, заслугувала вповні на всесторонню їхню піддержку в її змаганнях до відновлення російської імперії, котра в своїх основах уже тоді валилася. А Україна, проголосивши суверенність української держави, змагала до заведення ладу в нутрі краю, бажаючи забезпечити мирний розвиток свому населенню, виснаженому чотиролітньою війною. В тій цілі між Україною й австро-німецьким аліянсом підписано в Берестї мировий трактат. Замирення України з Австро-Німеччиною не було по нутру англьо-французькому блокові, і коли Україна була змушена воювати з її ворогами, держави антанти не тільки що не дали Україні ніякої піддержки, але навпаки, узброювали й фінансували сотки тисяч добровольчої російської армії, що закривалася кличем „боротьби проти большевизму", в дійсності воювала з Україною з метою прилучення її знов до Росії. З півночі на українські землі насували московські червоні орди, з тією ж грабіжницькою метою, що й білі російські армії, а саме, щоб заволодіти українським хлібом та українськими мінеральними багатствами. На західні українські території напала Польща, маючи тіж самі, що й Московщина, свої економічно-господарські цілі.

Але хоч український нарід утратив свою державу, то змагання його не пішли намарне. Вони в своїм наслідку мають величезне політичне значіння, як з внутрішньо-українського так і з міжнародного погляду. Минула визвольна боротьба за українську державність мала той вплив на українські маси, що піднесла в них національну свідомість до тих висот, до яких потрібно булоб може цілих десятиліть мирної праці. Тепер більше ніж колинебудь передтим український нарід почуває себе народом соборним, дітьми одної матери України. З хвилиною усвідомлення приналежности до українського суспільства заникають ріжниці територіяльного походження зпід ріжних займанщин і кристалізується одно непереможне самовідчування приналежности до одного великого українського народу.

В міжнародньому маштабі боротьбою за свою волю український нарід звернув увагу світу на своє існування. Виявив незаперечний факт, що на сході Европи крім народів російського та польського, існує також нарід український, котрого змагань до самоозначення легковажити не можна.

Кров борців за волю України була пролита не намарне. Епізоди трагічного героїзму Крут і Базару, сотки тисяч стрілецьких могил, розкинених по широких просторах України, стали для нас тим маяком, що вказує нам правдивий шлях вперед, до остаточної нашої перемоги.

Е. Захарчук.

Добрий суджений.

— Знаєш, мій суджений світовий чоловік. Обїхав всі частини світу й був навіть між людоїдами.

— Дуже мене дивує, що ти його хочеш, коли навіть людоїди його не хотіли...

РОЗРИВКОВА ПРОГРАМА WPA В ПОВНІМ ХОДІ

Цього літа 40,000 розривкових робітників WPA обслугують пять мілїонів населення по цілім краю в ріжних ділянках для проведення вільних хвиль від праці. До таких розривок належать: драма, танці, бейсбол, музика, вистави, тощо. Серед учасників було яких сорок відсотків дорослого населення.

Здається, нема такого роду розривок, призначених для плекання здоровля і соціяльного та культурного розвитку, котрі не входять у програму WPA. В типовім містечку пізно пополудні відбувається гра в бейсбол, теніс та пливання. В середині одного льокалю хлопці й дівчата ґрають у шашки і галками, що зветься „пінґ-понґ", а в другій салі молодь відбуває проби представлення або вивчується танців. Інша ґрупа молоді, зацікавлена мистецтвом, рисує скечі моделів, а ґрупа жінок виплітає килими. На таблиці видніє напис, що вечором відбудеться танець на майдані, де приґраватиме орхестра WPA. Шкільні автобуси привозять дітей додому з провінції, де вони провели день вакацій у денних шатрах WPA, серед лісу. Також проголошують, що відбудеться парадний похід, у котрім візьме участь вишколена ґрупа WPA.

У більших містах програми бувають обширніші. В травні цього року у місті Денвер, Колорадо, відбувся Чотирорічний Міжнародній Фестин, на котрім як гасло вживано слів поета Волта Витмана „Чую Америку співучу". На тому святі було пятьсот учасників, котрі представляли клюби і товариства 33 ріжних народностей. Громадський Комітет, котрий приготовляв це свято, складався з делеґатів від 23 соціяльних і просвітних організацій. Під проводом розривкових робітників WPA, які вели діяльність серед ріжних ґруп, цілий попередній рік проведено на студії, приготування і відбування проб свята. Консулярні представники ріжних держав у Денвері були зацікавлені тим святом.

В день свята пройшло вулицями 8,500 народу, приглядаючись до парадного походу та експонатів ріжних народів, які були приміщені в окремих каютах по обох сторонах вулиці. Ґрупи молоді в національних строях мали виступи народніх танців. Програму, до котрої входили народні танці, пісня і музика, виконано у грецькім театрі. Крім того програма обіймала точки американських індіян, еспанців, британців, шведів, італійців, чехів, данців, мадярів, німців, швайцарців, неґрів, мексиканців, як теж бувших американських піонірів, котрі чимало причинились до збагачення тутешньої культури.

Девятьдесять пять відсотків розривкових робітників WPA взято з допомогового списку. Одна третина з них має всяку освіту каледжу, а майже всі інші мають освіту вищої школи (гай скул). Багато з них це молоді професійні люди, котрі передтим не мали нагоди займатися своєю професією. Відколи програму почато, всі вони дістали вишколення для ведення розривкової діяльности серед дітей і дорослих.

Відколи розривкову програму WPA приняло таке велике число американського населення, від тоді багато громад рішились на постійно організовану діяльність підчас вільних хвиль від праці та призначили правильні фонди на кошти. Внаслідок того тисячі розривкових робітників WPA дістали постійну працю при міських чи повітових розривкових комісіях і паркових департаментах.

Щоби приймати участь у виконанні розривкових програм WPA, не конче треба бути на допомозі. Кожний мешканець Злучених Держав, котрий бажає приступити до праці, повинен віднестись у тій справі до місцевого бюра WPA.

ВІДОЗВА

ДО ОДНОСЕЛЬЧАН ЖЕРЕБОК ШЛЯХОТСЬКИХ.

Кілька разів ми вже оголошували в часописі „Свобода" про наш комітет, який заснувався тут в ціли несення помочі нашому рідному селу в будові Українського Народнього Дому, якого досі там нема. Шановні громадяни! Діставши з рідного села лист від наших братів, котрі прохають нас помочи, комітет скликує збори до Українського Народнього Дому при 6 вулиці в Ню Йорку. Прохаємо всіх явитись і вислухати листа наших братів. Попередніх зборів наші односельчани, котрі були присутні, деклярували $75 і порішили набудуче помагати тій будові.

Наш комітет на ту ціль влаштовує баль і просить усіх односельчан на нього явитись. Ми всі повинні чимнебудь причинитись до піднесення нашого села, в якому ми родились та зростали. Поможім їм збудувати свою народню святиню, свій Український Народній Дім.

За Комітет: **Теодор Музика,** голова; **Петро Чорній,** рек. секр.; **Гриць Назаревич,** фін. секр.; **Петро Бартків,** касієр.

КНЯГИНЯ Й ҐРАФИНЯ РАНЕНІ В КАТАСТРОФІ.

Під Жидачевом трапилася самоходова катастрофа. Самоходом їхала княгиня Замойска з Бортник у товаристві ґрафині Рильскої і шофера. Нараз самохід упав на купу шутру й перевернувся до рова. Всі, що їхали самоходом, ранені. Княгиню перевезли до лічниці у Львові. Винувата за випадок є княгиня Замойска, що кермувала самоходом і гнала зо скорістю 70 клм. на годину.

РЕЛІҐІЙНИЙ ПРОВІДНИК МУСУЛМАН.

Щейк Мустафа ель-Мараґі, ректор університету в Каїро, в Єгипті, є релігійним провідником 240 мілїонів мусулман. Він має незадовго давати шлюб Могамедові Резі Пагляві, наслідникові перського престолу, з княжною Фавзією, сестрою египетського короля Фарука.

ЯК МИ ПОМАГАЄМО РІДНОМУ КРАЄВІ.

ВІЛМІНҐТОН, ДЕЛ.

На визвольну боротьбу.

Дня 4-го липня ц. р. заходами укр. прав. громади відбувсь „Український День". Переведена збірка на визвольну боротьбу принесла $9.35, які переслано до Ц. У. ОДВУ.

Дня 17-го липня ц. р. відбувся в салі Народнього Дому бенкет з нагоди храмового празника укр. прав. церкви св. Петра і Павла. Переведена збірка принесла $9.40, які переслано до Ц. У. ОДВУ.

І. Б.

Е. Жарський.

ЛІТАЮЧІ РИБИ

Заголовок на перший погляд чудернацький; усі ми звикли вже до того, що риби чейже живуть у воді, але щоб літали? Невже й вони зуміли опанувати повітря? Якщож літають, то певно не в нас, а десь далеко, в тепліших краях.

Воно й правда: літаючі риби — це прикраса теплих вод; у нас для них захолодно.

Хто їхав кораблем до Бразилії, чи Арґентини, той нераз бачив такі „дива" природи, як світячі хвилі (викликує це дрібне звірятко, первозвір, нічна світилка), чи рої літаючих риб, що снуються за кораблем. Зпочатку пливуть спокійно у воді, а опісля нагло, наче стріла, вилітають над поверхню моря й летять наче ластівки. Такі риби перелітають нераз і понад сто метрів.

Колись, у минулих ґеольоґічних епохах, жили всякі літаючі риби та гадини, але вони вже повигибали. Їх нащадків можнаб дошукуватися саме між літаючими рибами чи літаючими ящірками, що живуть тепер далеко на півдні, серед пралісів Азії.

Літаючі риби стрічаємо в Европі на Адрійському та Середземному морі. Згадують про них уже вчені старинних греків та римлян як про велике диво.

„Це птиці, що виводяться у воді, а коли дозріють, вилітають з води та час до часу купаються у воді" — писали старинні вчені. Такому підходові до справи не можна й дивуватися, бо в старину не знали, чому такі риби можуть літати. Лет птиць був їм уже краще відомий; птиця має крила, ворушить ними — й це вже лекше дозволяє витолкувати лет птахів. Але риба? Вонаж крил не має?

Забули, сердеги, що риба — хоч не має крил — має плавці, які в літаючих риб дуже розростаються й творять щось на подобу крил. Ці плавці — це грудні плавці, дуже розрослі; причому між поодинокими плавцевими промінями знаходяться широкі болони. Це дозволяє рибі зложити ці плавці — наче парасолю — уздовж тулуба, а в моменті, коли риба виконує лет, розпросторює широко ці плавці-крила й наче ширяк уноситься в повітрі.

Але ці плавці-крила не сповняють тієї ролі, що крила птиць. Літаючі риби „не вивчилися" ще вживати своїх плавців як крил. Плавці в них— наче крила літака: вони піддержують підчас лету ціле тіло риби над поверхнею води, а вітер дозволяє їм перелітати й понад 500 метрів! Лет цих риб можемо порівняти з летом безмоторових літаків-ширяків, що літають під хмарами, використовуючи повітряні хвилі.

Теплі моря багаті на ріжні види літаючих риб. Вони ріжного роду та ріжного вигляду; одні є малі, ледви кілька центиметрів, інші доходять до 50 цм. довжини!

Одним з таких велетнів—це **„морська ластівка"**, що живе під рівниковими морями Азії й Австралії. Вона зеленаво-бурої краски та зливається з тлом моря. Вміє вона не тільки використовувати підйомну силу своїх плавців-крил, але вміє ще одну штуку; вміє **ходити.** На черевній стороні зпереду тіла є в неї два сильні плавці, й от, коли прийде їй охота „відбути маленький прохід" по суходолі, тоді випрямлює ці плавці та й ходить на них, наче на справжніх ногах.

В Америці живуть маленькі **рибячі метелики,** завдовжки 10—15 цм., що своїми гарно закрашеними плавцями й тілом нагадують найгарніших метеликів. Лет їх над плесом води може бути нераз дуже довгий. Та вчені догадуються, що малі літаючі риби вилітають із моря щойно тоді, коли їм загрожує небезпека з боку ріжних морських хижаків. „Зо страху" набирають сили й вилітають з моря, наче стріла.

Треба згадати теж, що плавний міхурець літаючих риб (він знаходиться у нутрі тіла) є відносно дуже великий і займає велику частину черевної ями. — („Новий Час").

В КОЖНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИНЕН ЗНАХОДИТИСЯ ЧАСОПИС „СВОБОДА".

ТАРЗАН СМІЛИВИЙ. (7)

Каґундо, місцевий знахор і ворожбит, зложив руки на грудях і згірдливо дивився на білого чоловіка. „Він дуже худий, але що робити", промовив ворожбит і додав: „Наш божок дерев прийме і таку жертву, бо він дуже голодний. Заведіть його до святого городу". Дикуни схопили білого чоловіка за руки і потягнули в напрямку середини села.

Мозок д-ра Брукса був так перетомлений, що він не працював як слід. Крім того дикуни приголомшили його память. Впродовж останніх двох годин він мало знав, що діється довкруги нього. Але коли його привели до центра села, він побачив перед собою величезну фіґуру якогось потворного божка з відкритим ротом і висолопленим язиком.

Д-р Брукс довго вдивлявся в цю огидну фіґуру і сам не знав, чи це дійсність, чи може привид. А коли остаточно переконався, що це дійсність, він почав роздумувати над тим, для якої ціли поставлений цей чудацький памятник. Він не знав тоді, що цей ідол гратиме в його житті таку велику ролю. На обличчі ідола вирізьблена була велика жорстокість.

А недалеко на високім дереві сидів Тарзан і приглядався до тої сцени. Він пильно слідкував за дикунами, аж вони прийшли до села. Побачивши великого ідола і дикунів, він відразу догадався, що вони приготовляють з доктора жертву для свого божка. Тарзан почав підсуватися ближче цеї сцени, щоб таки якось урятувати нещасного.